

HET SPEL VAN
De Gouden Eeuw
De Opkomst van Amsterdam

Amsterdam in 1594, aan het begin van de Gouden Eeuw. De Nederlandse kunst, wetenschap en vooral de economie bloeien op. Ondernemers krijgen nieuwe kansen en kunnen steeds grotere investeringen doen. De risico's zijn aanzienlijk, maar door de markt nauwlettend te volgen en inkomsten en uitgaven goed op elkaar af te stemmen, verdienen ze veel geld.

Jij ook?

DEEL 1: LENEN EN INVESTEREN

Kennis is belangrijk als je vermogen wil vergaren. Je wil straks geen verkeerde beslissingen nemen in het Spel van de Gouden Eeuw en failliet gaan! Of het risico lopen dat klasgenoten het een stuk beter doen dan jij... Bereid je voor op het ondernemerschap, en sla je slag in de Gouden Eeuw!

1. Op de volgende bladzijden kom je belangrijke begrippen tegen. Ze zijn **dikgedrukt**. Schrijf bij het maken van de opdrachten elk dikgedrukt woord in de woordenlijst, en zet de betekenis erachter. De woordenlijst staat op de laatste bladzijde. Als je de betekenis niet weet, zoek je het op in je lesboek.

.....

.....

2. Vul in de volgende tekst de lege plekken in en streep het foute *cursieve* woord door.

Als je geld op een bankrekening hebt staan, heb je een *positief/negatief*

Als je niet al dat geld uitgeeft, kun je dat, zodat je later meer geld hebt.

Je krijgt dan van de bank

Als je in de min staat, dat noem je ook wel

Je hebt dan zelf geen geld, maar dat van de bank. Je betaalt over dat geld.

Krediet is een ander woord voor een lening. Een lening moet je **aflossen**. Je kunt bij een bank, maar ook van een persoon geld lenen. Die ander noem je een **crediteur** of schuldeiser. De persoon die aan iemand anders iets verschuldigd is, is een **debiteur** of schuldenaar.

3. In de Gouden Eeuw konden Amsterdamse handelaren geld lenen bij de Stadsbank van Lening. Wie was in dat geval de crediteur en wie was de debiteur?

Crediteur:

Debiteur:

4. Spaar- en betaalrekeningen bestonden nog niet rond 1600. Men had geld 'in **kas**', een begrip dat tegenwoordig ook nog gebruikt wordt in de economie. Hieronder staat een voorbeeld van de balans van een onderneming. Het gaat hier om een Amsterdamse vishandelaar uit de Gouden Eeuw. De handelaar heeft een **eigen vermogen** van f 2071,-.

In kas	f 210
Investeringen	f 1961 +/-
Bezittingen	f 2171
[.....]	f 100 +/-
Eigen vermogen	f 2071

Welk woord hoort op de [.....] te staan? Omcirkel het juiste antwoord.

- a. kapitaal
- b. rente
- c. schuld
- d. winst

De Amsterdamse vishandelaar heeft een positief eigen vermogen. Vermogen kan ook negatief uitvallen. Wanneer iemand daardoor zijn leningen niet meer kan terugbetalen, kan er beslag worden gelegd op de bezittingen van de onderneming. De onderneming is dan **failliet**.

Als ondernemer kun je geld investeren, bijvoorbeeld in goederen. **Investeren** is het opofferen van middelen zoals tijd, geld of arbeid, met een bepaald doel voor ogen. Je geeft dan nu iets op, en verwacht daar in de toekomst opbrengsten van te krijgen. Geïnvesteed vermogen levert **rendement** op. Je berekent het rendement met deze formule:

$$\text{Rendement} = \frac{\text{investeringsopbrengst}}{\text{investering}} \times 100\%$$

Let op: investeringsopbrengst is wat overblijft als je de investering van het eindtotaal afhaalt.

5.

a. De Amsterdamse vishandelaar koopt een partij haring voor 150 gulden. Hij verkoopt de haring aan een marktkoopman voor 180 gulden. Wat is het rendement van zijn investering?

.....

De vishandelaar denkt dat gedroogde, gezouten vis over een jaar veel duurder zal zijn dan vandaag. Hij wil een grote hoeveelheid van die vis inkopen, om die over een jaar met winst te verkopen. Hij heeft 2000 gulden. Na een jaar blijkt het rendement van de vis 12% te zijn.

b. Was de investering in vis een goed idee? Leg je antwoord uit.

.....

.....

De vishandelaar denkt 'Hoe meer vis, hoe beter'. Doordat de vishandelaar een goede **reputatie** heeft, is crediteur Cornelis Hooft bereid om hem f800,- uit te lenen voor een periode van twaalf maanden, tegen een jaarlijkse rente van 14%.

c. Zou jij de vishandelaar aanraden om de lening te nemen? Leg uit waarom wel of niet.

.....

.....

d. Leg uit waarom de vishandelaar een risico neemt door het geld te lenen.

.....

.....

Ondernemers in de Gouden Eeuw gingen al op hun twaalfde van school en leerden het vak dan in de praktijk. Bijvoorbeeld in welke producten ze konden investeren:

“Graan, zout, haring, hout, wijn werden in grote hoeveelheden op de Amsterdamse stapelmarkt aangevoerd en verhandeld. Zulke bulkgoederen kenmerken zich door grote hoeveelheden tegelijk, een vrij hoge **omloopsnelheid** (grote hoeveelheden in korte tijd), maar kleine winstmarges.

Zijde, leer en diamanten zijn dure luxeproducten. Ze kenmerken zich door kleine hoeveelheden, hoge marges en een lage omloopsnelheid, dat wil zeggen, je verkoopt slechts kleine partijen per keer en het duurt lang om partijen aan de man te brengen.” (Tekst van de website van het Spel van de Gouden Eeuw)

6.

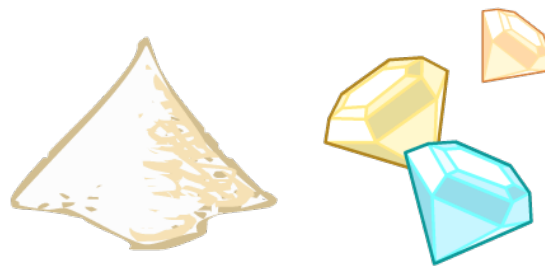
a. Bedenk een voordeel en een nadeel van investeren in bulkgoederen.

Voordeel:

Nadeel:

b. Vul bij elk product in de tabel in wat voor type product het is, en wat de omloopsnelheid is. Bedenk zelf ook twee producten (van nu, of uit de tijd van de Gouden Eeuw) en geef aan wat voor type het is, en wat voor omloopsnelheid ze hebben.

	TYPE GOEDEREN	OMLOOPSNELHEID
BROOD	BULK/LUXE	HOOG/LAAG
PORSELEINEN VAAS	BULK/LUXE	HOOG/LAAG
KUNST	BULK/LUXE	HOOG/LAAG
WIJN	BULK/LUXE	HOOG/LAAG
.....	BULK/LUXE	HOOG/LAAG
.....	BULK/LUXE	HOOG/LAAG

Je kunt investeren in goederen, en je kunt investeren in beleggingen. Bij **beleggen** investeer je geld in bijvoorbeeld aandelen. Er zijn twee manieren om daarmee geld te verdienen:

1. Je hoopt dat de aandelen meer waard worden in de loop der tijd, zodat je de aandelen op een later moment voor meer geld kan verkopen.
2. Het bedrijf waar je aandelen koopt, gebruikt jouw geld om te investeren. In ruil daarvoor krijg jij in de toekomst een stukje van de winst van dat bedrijf. Dat wordt dividend genoemd.

De waarde van aandelen schommelt: je koopt het liefst op het moment dat een aandeel weinig waard is. Vervolgens verkoop je een aandeel op het moment dat de waarde hoog is. Maar dat weet je niet van te voren. Aandelen kunnen meer of minder waard worden door bijvoorbeeld veranderingen in vraag en aanbod en onverwachte gebeurtenissen, zoals rampen. Je hebt bij investeren en beleggen altijd te maken met onzekerheid en risico's.

7. In de volgende tabel staan hedendaagse goederen en beleggingen waaraan je geld kunt uitgeven. Vul de tabel in. Geef aan of de producten beleggingen zijn; of je er op korte of lange termijn financieel voordeel van denkt te krijgen; en of de risico's hoog of laag zijn.

	BELEGGING	TERMIJN	RISICO
BROODJE SHOARMA	JA/NEE	KORT/LANG	HOOG/LAAG
SPAARREKENING	JA/NEE	KORT/LANG	HOOG/LAAG
AANDEEL VAN TWITTER	JA/NEE	KORT/LANG	HOOG/LAAG
STRIPBOEK	JA/NEE	KORT/LANG	HOOG/LAAG

8. Stel, je hebt als handelaar 1000 gulden te besteden aan goederen en/of beleggingen. Je kunt goederen zoals peper, zijde en zout kopen van de Verenigde Oost-Indische Compagnie, de VOC. Je weet dat de VOC-schepen moeilijke reizen maken. Er kan van alles misgaan, maar er valt veel geld te verdienen.

a. Hoe zou je willen investeren? Leg uit waarom.

.....

.....

b. Wanneer is je verwachte winst hoger: als je investeert in een product met een laag rendement, of in een product met een hoog rendement?

c. Hoe kun je je indekken tegen onverwachte gebeurtenissen?

d. Je kunt geld verdienen aan aandelen door ze duurder te verkopen. Op welke andere manier kun je geld verdienen met aandelen?

DEEL 2: HET SPEL VAN DE GOUDEN EEUW

In het Spel van de Gouden Eeuw kruip je in de huid van beginnend koopman Hans Thijs (1556-1611). Hij werkte tussen 1595 en 1611 als handelaar in Amsterdam. Je hebt als doel je vermogen op te bouwen door succesvol te investeren en te beleggen. Het bijzondere van dit spel is dat alles wat je ziet – van de personen die je ontmoet tot de rentestanden – gebaseerd is op echte historische gegevens. Je speelt dus een echte Gouden Eeuwer.

9. Start het Spel van de Gouden Eeuw:

- klik op NIEUW SPEL en vul je naam in
- kies MAKKELIJK als moeilijkheidsgraad
- begin met de tutorial (klik op het rode kruis)

De raadgever leert je stap voor stap hoe je het spel speelt. Let goed op, want je kunt niet terugklikken!

Belangrijk! Maak aan het einde van de les, voordat je met het spel stopt, een foto van je kasstroom overzicht. Je hebt het kasstroom overzicht nodig in de volgende les. Het overzicht ziet er zo uit:

Kasstroom Overzicht	
In kas	f509,-
Investeringen	f3247,-
Bezittingen	f3756,-
Schulden	f0,-
Eigen vermogen	f3756,-
Verwachte winst	f425,-

Je vindt het overzicht onder deze knop (rechtsonder in beeld):

DEEL 3: STINKEND RIJK, GOED BEZIG OF STRAATARM?

Je hebt het Spel van de Gouden Eeuw gespeeld. Hoe heb je het ervan afgebracht? Ben je failliet gegaan, of heb je veel geld verdiend? Vergelijk je prestaties met die van je klasgenoten, en denk na over de beste strategie om stinkend rijk te worden.

10. Hieronder staan afbeeldingen uit het Spel van de Gouden Eeuw. Beantwoord de bijbehorende vragen.

a. Onder het woord KAS staan twee getallen met een schuine streep ertussen. Waar staat het tweede getal (f1408,-) voor? Leg uit waarom het verstandig is om dat getal in de gaten te houden.

b. Kijk naar de grafiek INVESTERINGSVOORSTEL. Is het slim om te investeren als de grafiek onder de 0% lijn zit? Leg uit waarom wel of waarom niet.

c. In deze afbeelding is een krediet met een looptijd van 2 maanden genomen om te investeren in het luxeproduct zijde. Leg uit wat een nadeel hiervan is.

.....

.....

11. Je gaat nu samen met een paar klasgenoten 'de balans opmaken'. Vergelijk hoe jullie het gedaan hebben, en bepaal wie het beste heeft gespeeld.

a. Vul ieders resultaten in de tabel in. Gebruik de foto die je de vorige les hebt gemaakt van het kasstroom overzicht.

	NAAM:	NAAM:	NAAM:	NAAM:
EINDDATUM IN GAME				
IN KAS				
INVESTERINGEN				
BEZITTINGEN				
SCHULDEN				
EIGEN VERMOGEN				
VERWACHTE WINST				

b. Is er iemand failliet gegaan? Zo ja, hoe zou dat zijn gekomen?

c. Wie van jullie heeft het spel het beste gespeeld? Hoe bepaal je dat?

d. Welke strategie gebruikte de beste speler?

EXTRA OPDRACHT

Inmiddels ben je een ervaren ondernemer in de Gouden Eeuw. Je ontvangt een brief van een beginnende koopman die wil weten hoe hij te werk moet gaan. Je besluit hem te helpen. Welk advies zou je geven aan de jonge ondernemer? Schrijf hem een brief en zeg iets over:

- investeren in bulkgoederen en luxegoederen
- beleggen
- lenen
- risico en onzekerheid
- geef tot slot een tip aan de jonge ondernemer

WOORDENLIJST

WOORD	BETEKENIS
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....